

Леонов Сергій Вячеславович
Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України», м.Суми

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Обов'язковою умовою створення передумов для економічного зростання й стабільного економічного розвитку нашої країни є ефективна політика держави регулювання банківського інвестування. Нажаль, здійснюваний останніми роками комплекс реформ в цьому напрямку був розбалансованим та непослідовним, комплексна стратегія та єдина концепція залучення резервів банківської системи до підвищення ефективності функціонування інвестиційного сектора вітчизняної економіки відсутні, дії держави в цій сфері зводяться до політики короткострокового тактичного керування. Наслідком формування широкої сфери інтересів слабкої в економічному плані держави стало виникнення системи позаекономічних методів впливу державних органів на банківське інвестування, що призвело до виникнення системних ризиків, що носять рестрикційний характер відносно інвестиційної активності в реальному секторі економіки й полягають в превалюванні політичних інтересів і адміністративних важелів впливу над цивілізованими економічними інструментами державного регулювання.

З метою підвищення ефективності банківського інвестування в Україні державою (в особі НБУ) має бути реалізований ряд заходів заохочувально-мотиваційного впливу. Коротко охарактеризуємо основні з них.

Дієвим засобом стимулювання інвестиційної діяльності банків може стати ведення механізму обліку НБУ цінних паперів (векселів, облігацій) банків, емітованих ними в рахунок сек'юритизації банківських активів, вкладених в інвестиційні проекти, що реалізуються в рамках пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку країни, з дисконтною ставкою, нижчою від офіційно оголошеною НБУ.

Великий потенціал може мати надання державної підтримки щодо впровадження спеціалізованих банківських послуг – пакетів для інвестиційного бізнесу, які передбачають можливість доступу до дешевих або преференційних кредитних ліній, субсидій або грантів, програм адміністрування субсидій та дотацій, наданих урядом чи місцевими органами влади суб'єктам підприємницької діяльності, спеціальних схем оцінки інвестиційних проектів, кредитних гарантій, доступу до експертиз тощо.

Окремо слід зазначити необхідність здійснення комплексу заходів щодо регулювання діяльності спеціалізованих інвестиційних банків всіх рівнів (комерційних та державних). У відповідності до Закону України «Про банки і банківську діяльність», в нашій країні продекларовано функціонування інвестиційних банків, до яких відносяться банки, більш 50% активів яких є активами одного виду, у даному випадку інвестиційними кредитами та цінними паперами, але з огляду на структуру активів банківських установ, можна стверджувати, що в Україні цим вимогам не відповідає жоден з банків. В якості спеціалізованих інвестиційних банків себе позиціонують: АБ «Перший інвестиційний банк», комерційний промислово-інвестиційний банк «Промінвестбанк», ВАТ «Акціонерно-комерційний кредитно-інвестиційний банк», АБ «Національні інвестиції» тощо; акціонерний комерційний інноваційний банк "УкрСіббанк" є загальноновизнаним лідером в сфері надання послуг інвестиційного банкінгу в Україні.

Загальна проблема низької капіталізації вітчизняної банківської системи, а також структура пасивів більшості банків, в яких переважають короткострокові ресурси, не дозволяють повноцінно забезпечувати потреби реального сектора економіки в значних інвестиційних ресурсах. Але навіть при наявності достатнього капіталу один банк не може проінвестувати великомасштабний та довгостроковий інвестиційний проект виходячи з існуючих внутрішніх обмежень (лімітів) та регламентуючих нормативів Національного банку, які визначають максимальний ризик на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників в розмірі 25% від регулятивного капіталу банку (для ощадних банків цей ліміт ще менше – максимум 20%, іпотечні банки мають можливість видавати своїм клієнтам кредити, розміри яких перевищують 5% регулятивного капіталу банку, а інсайдери (пов'язані особи) такого банку не мають права на одержання позики, що перевищує 2% регулятивного капіталу банку). Напрямами рішення цієї проблеми є: об'єднання банків між собою в синдикати для надання кредитів великим позичальникам (без об'єднання юридичних осіб), консолідація (злиття) банків, об'єднання банків з іншими суб'єктами підприємництва в холдингові структури. Особливої актуальності в цьому напрямку набуває законодавче розширення повноважень банків в рамках інтеграційних об'єднань всіх типів.

Дієвим засобом підвищення ефективності використання потенціалу банківської системи в інвестиційному секторі економіки можна вважати удосконалення НБУ відповідної нормативно-правової бази та здійснення ряду заходів, спрямованих на підвищення ефективності інформаційного та організаційного інвестиційного посередництва банків, створення консультаційно-методичних центрів або центрів бізнес-зв'язків з метою підвищення знань банківських працівників щодо спеціалізованих банківських продуктів в цій сфері, сучасних тенден-

цій розвитку інвестиційного ринку, оцінки ризиків інвестиційних проєктів тощо.

Ефективним інструментом державної підтримки банківського інвестування може стати державне гарантування інвестиційних кредитів, яке може здійснюватися за двома схемами: надання гарантій за кредитами, які надаються всіма без виключення банками (як це поширено в Великобританії й Німеччині) або тільки спеціалізованими інвестиційними банками (як це прийнято у Франції). На сьогоднішній день для того, щоб отримати гарантію за кредитом з боку НБУ, вартість застави за фінансованим проєктом має складати більше 120% наданого кредиту (при розрахунку вартості застави НБУ враховує 100% вартості облігацій державної позики та 80% вартості майнових прав), а обсяг власних коштів банку, вкладених в проєкт – не менше 10%. Сьогодні мова повинна йти про вибіркочу можливість отримання державних гарантій за позиками – лише для інвестиційних проєктів, що відповідають пріоритетним напрямкам соціально-економічного розвитку України, визначеним відповідними законодавчими актами. Крім того, слід передбачити залежність суми наданого кредиту, яка підлягає гарантуванню з боку держави, та терміну надання державної гарантії від строковості інвестиційного кредиту, кількості фінансових установ, що приймають участь у фінансуванні, обсягу власних ресурсів, що витратив банк на інвестування в попередні періоди тощо.

Окремо слід зазначити необхідність реформування системи обов'язкового резервування банків. Норми резервних вимог, застосовувані без диференціації по конкретних категоріях банків та типах кредитів, обумовлюють зміни в депонуванні частини зобов'язань банків, що відображається на їх фінансових результатах, і як результат – на виконуваних ними інвестиційних функціях в економіці. Для порівняння відзначимо, що норми обов'язкового резервування в більшості країн диференційовані в залежності від типу банківського рахунку.

Так, наприклад, відповідні значення для поточних та строкових рахунків складають: в Німеччині –12,1% та 4,95%, в Японії – 2,5% та 1,75%. З метою підвищення ефективності банківського інвестування особливої актуальності набуває здійснення наступних заходів: прийняття за основу розрахунку відрахувань до фонду обов'язкових резервів не тільки терміновості залучення коштів, але й термінової структури їхнього розміщення; виключення із суми зобов'язань, що підлягають резервуванню, тих коштів, що інвестуються банком у довгострокові інвестиційні проекти, реалізовані в визначених державою пріоритетних сферах господарювання; використання механізмів формування обов'язкових резервів шляхом придбання державних цінних паперів (перетворення цих резервів у робочі активи дозволяє використовувати їх в якості заставних цінностей при здійсненні довгострокових операцій, зберігаючи їхню ліквідність шляхом забезпечення державними цінними паперами, а також підвищити їх прибутковість); зменшення коштів, що підлягають перерахуванню в резерв, на певний відсоток (5-10%) від суми виданого банком інвестиційного кредиту на строк більше одного року за умови, якщо його ціна не перевищує дисконтної ставки НБУ; перегляд методики розрахунку обов'язкових резервів у напрямку диференціації норм резервування залежно від спеціалізації банку, суми внеску, типів активних операцій, пов'язаних із кредитуванням перспективних інвестиційних проектів; дозвіл банкам включати суми, що спрямовуються на формування резервів для відшкодування можливих втрат виключно за спеціалізованими інвестиційними кредитами, до складу валових витрат у податковому обліку банку; дозвіл банкам право включати вартість заставленого майна (майнових прав) позичальника в розрахунок розміру резерву для відшкодування можливих втрат виключно за спеціалізованими інвестиційними кредитами в розмірі не менше 50% ринкової вартості застави тощо.